

Центральноукраїнський національний технічний університет
Кафедра історії, археології, інформаційної та архівної справи

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної роботи

Андрій КИРИЧЕНКО

«30» серпня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Історія стародавнього світу

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Спеціальність	032 Історія та археологія
Освітня програма	Історія та археологія
Факультет	Економічний

Кропивницький - 2024

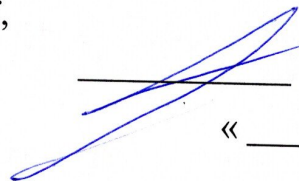
Робоча програма навчальної дисципліни «Історія стародавнього світу» для здобувачів першого освітнього рівня «бакалавр» спеціальності 032 «Історія та археологія».

Укладач: Василь Орлик, професор, завідувач кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи, доктор історичних наук, професор.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи.

Протокол № 1 від 29 серпня 2024 року.

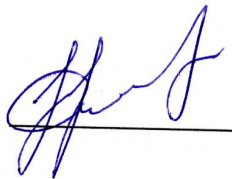
Завідувач кафедри історії, археології,
інформаційної та архівної справи

Василь ОРЛИК

« ___ » _____ 2024 р.

Декан економічного факультету

Наталія ШАЛІМОВА

« ___ » _____ 2024 р.

Орлик В. М.
ЦНТУ, 2024 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		Денна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 8	Галузь знань: 03 Гуманітарні науки	Професійної підготовки
Загальна кількість годин – 240 ; I с. – 120 ; II с. – 120	Спеціальність: 032 Історія та археологія	Рік підготовки: 4-й
	Освітня програма: Історія та археологія	Семестр: 1-й; 2-й
Тижневих годин навчання: аудиторних – 3,5 / 3,5 самостійної роботи студента – 4 / 4	Освітній рівень: Перший (бакалаврський)	Лекції
		24 / 24
		Практичні, семінарські
		32 / 32
		Самостійна робота
		64 / 64
Вид контролю:		
Іспит; Іспит		

Мова навчання: **Українська**

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: надати студентам уявлення про історію формування та розвитку суспільств Стародавнього Світу; розкрити історичні події та процеси у державах Стародавнього Світу у їх взаємозв'язку та взаємозалежності; висвітити соціально-економічні стосунки, правовий статус людини у суспільстві, значення сім'ї, ролі релігії, досягнень науки та культури.

Завдання:

- вивчити методологічні та теоретичні основи викладання курсу історії Стародавнього Світу;
- сформуванати чітке уявлення про основні тенденції та закономірності формування та розвитку суспільств і держав Стародавнього Світу;
- самостійно аналізувати специфіку історичного процесу у Стародавньому Світі,
- сформуванати вміння вбачати внутрішні зв'язки між історичними подіями;
- сформуванати уявлення про стан джерельної бази та здобути навички аналізу писемних джерел з історії Стародавнього Світу;
- проаналізувати специфіку економічного устрою та соціальних відносин у державах Стародавнього Світу;
- усвідомлювати програмний фактичний матеріал в його послідовності;
- робити узагальнення та висновки на основі вивченого фактичного матеріалу;
- застосовувати набуті знання з історії Стародавнього Світу в освітньому процесі.

3. Результати навчання

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен набути таких компетентностей:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми історії та археології у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій і методів гуманітарних та соціальних наук та характеризується комплексністю і невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

- ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.
- ЗК 6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК 7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК 8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

Спеціальні компетентності:

- СК 1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.
- СК 2. Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.

СК 4. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.

СК 5. Здатність відшукувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).

СК 6. Здатність використовувати релевантні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних.

СК 8. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

СК 9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

СК. 10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

Програмні результати навчання

РН 01. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

РН 02. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.

РН 06. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.

РН 07. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.

РН 08. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.

РН 11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.

РН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

4. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Історія Стародавнього Єгипту та Месопотамії

Тема 1. Предмет Історії стародавнього Сходу.

Предмет та завдання дисципліни «Історія Стародавнього Сходу». Хронологічні та географічні рамки історії Стародавнього Сходу. Періодизація історії Стародавнього Сходу. Джерела з історії Стародавнього Сходу, їх класифікація. Особливості джерельної бази з історії Стародавнього Єгипту, Месопотамії, найдавніших державних утворень Малої Азії та Закавказзя. Методологічні проблеми історії Стародавнього Сходу. Дискусія про азіатські виробничі відносини. Стародавній Схід та світова історія. Розшифрування систем письма цивілізацій Стародавнього Сходу. Вивчення історії країн Стародавнього Сходу у західноєвропейській та вітчизняній історіографії. Вивчення історії Стародавнього Сходу на сучасному етапі.

Тема 2. Стародавній Єгипет. Утворення держави. Політична історія, економіка, культура Єгипту під час правління I – XXX династій

Стародавній Єгипет. Хронологія та періодизація єгипетської історії. Природні умови та населення Стародавнього Єгипту. Формування класового суспільства та держави на території Єгипту. Додинастичний період. Культури Герзе, Амрат та Бадарі. Раннє царство. Давнє царство. Особливості соціально-економічного розвитку Єгипту в ранній період. Перший перехідний період: соціально-економічна роздробленість Єгипту. Середнє царство. Другий перехідний період – Єгипет під владою гіксосів. Зміни в галузі економіки та соціальному устрої Єгипетської держави. Військово-політична історія Єгипту доби Нового царства. Релігійно-політична реформа Аменхотепа IV. Єгипет за правління Рамесидів. Фіванська теократія. Пізнє царство. Лівійсько-саїський Єгипет. Завоювання Єгипту лівійцями. Єгипет під владою ефіопів. Проникнення в Єгипет асирійців, підвищення Саїсу та об'єднання країни під владою XXVI династії. Особливості економічного та соціального розвитку Пізнього Єгипту. Завоювання країни персами. Єгипет під владою іноземців. Культура Стародавнього Єгипту: особливості матеріальної культури, мова, писемність, освіта, наука, література, міфологія та релігія. Архітектура та мистецтво. Театр, музика, фізична культура. Побут та звичаї стародавніх єгиптян.

Тема 3. Стародавня Месопотамія

Територія і населення. Формування класового суспільства і держави. Найдавніші державні утворення. Особливості джерельної бази. Історія археологічного дослідження Месопотамії. Історіографія. Хронологія та періодизація історії Стародавньої Месопотамії. Природно-кліматичні умови та етногенез населення Стародавньої Месопотамії. Формування класового суспільства та держави. Ранньодинастична Месопотамія: стародавній Шумер. Політична історія шумерських міст-держав. Ур у період правління I династії. Підвищення та занепад Лагашу. Реформи Урунімгіни. Аккадське царство: від утворення Саргоном

Древнім до загибелі держави. Нашестя кутіїв. Царство Шумеру та Аккаду при III династії Уру. Соціально-економічні відносини у державах Стародавньої Месопотамії у III тисячолітті до Р. Х. Вавилонська держава. Підвищення Вавилону в епоху Давньовавилонського царства (XIX – XVI століття до Р. Х.). Вавилонська держава у II тисячолітті до нашої ери. Політична історія Вавилонії у II тисячолітті до нашої ери. Правління Хаммурапі. Закони Хаммурапі як видатна пам'ятка стародавнього права та джерело для реконструкції економіки та соціальних відносин. Господарське життя Стародавнього Вавилону. Кассітська Вавилонія – Сердньовавилонське царство. Політична історія Нововавилонської держави. Правління Набопаласара, Навуходоносора II та Набоніда. Завоювання Вавилонської держави Киром II. Господарське та суспільно-політичне життя Нововавилонської держави. Культура народів Стародавньої Месопотамії: спільне та відмінне (матеріальна культура, архітектура, мова, писемність, освіта, розвиток наук, міфологія та релігія, література, музика, мистецтво, особливості побуту, пам'ятки права).

Тема 4. Історія Ассирії та держави Мітанні

Стародавня Ассирія. Джерела з історії Стародавньої Ассирії. Особливості природно-кліматичних умов території Стародавньої Ассирії. Населення Стародавньої Ассирії. Місто-держава Ашшур. Торгові факторії на території Малої Азії: Канеш. Місто Арбела. Політична історія Ассирії у II тисячолітті до Р. Х. Господарське життя та суспільство Ассирії у II тисячолітті до Р. Х. Історія Ассирії середньоассирійського періоду (друга половина II тисячоліття до Р. Х.). Посилення Ассирії наприкінці X – IX століть до Р. Х. Економічний та військово-політичний підйом. Створення Ассирійської імперії за правління Тіглатпаласара III. Розквіт Ассирійської держави при правлінні Саргона II та Саргонидів. Правління Сінаххеріба, Асархаддона та Ашшурбанапала. Причини занепаду Ассирії. Загибель Ассирійської держави. Особливості культури Ассирії: матеріальна культура, освіта, література, бібліотеки та архіви, особливості побуту, звичаїв, пам'ятки права. Держава Мітанні (Субарту), її політична історія від утворення до падіння, особливості економіки. Культура Мітанні.

Змістовий модуль 2. Історія стародавніх цивілізацій Малої Азії, Південного та Далекого Сходу

Тема 5. Найдавніші державні утворення на території Малої Азії, Закавказзя та Східного Середземномор'я

Найдавніші цивілізації Малої Азії. Природно-кліматичні умови території Малої Азії в давнину. Етногенез та ментальність населення. Особливості джерельної бази. Хетська держава. Періодизація хетської історії. Утворення держави. Політична історія хетів: Давньохетське царство, Середньохетське царство, Новохетське царство. Протистояння Хетського царства та Єгипту. Битва при Кадеші. Причини загибелі хетської держави. Особливості економічного розвитку. Характерні риси політичної організації. Соціальні відносини. Хетські закони.

Суспільно-політичний устрій держави за хетськими законами
 Культура хетів – писемність, міфологія та релігія, архітектура, мистецтво.
 Троянське царство. Історія відкриття Трої Генріхом Шліманом. Троянська війна – міфи та історична реальність. Загибель Троянського царства. Фригійське царство. Лідійська держава. Політична історія Фрігії та Лідії. Культура Фрігії та Лідії.

Тема 6. Території Сирії, Фінікії та Палестини в давнину

Особливості природно-кліматичних умови території Східного Середземномор'я в давнину. Населення. Особливості джерельної бази. Біблія як історичне джерело з історії народів Східного Середземномор'я. Формування класових суспільств і перехід до цивілізації. Міста-держави Бібл, Алалах, Ямхад. Дамаське царство. Карфаген як фінікійська колонія, особливості його політичної історії та економічного розвитку. Територія Палестини у I тисячолітті до Р. Х. Заселення території Палестини стародавніми євреями. Держава Давида та Соломона. Староєврейське суспільство після загибелі Ізраїльсько-Іудейського царства. Рух пророків, реформи Іосії. Палестина під іноземним володарюванням. Культура Східного Середземномор'я в давнину: матеріальна культура, писемність, наукові знання, релігія, література, мистецтво, музика. Територія Стародавньої Аравії. Примітивні держави Саба, Маїн та інші. Політичний устрій, культура та релігія населення Південної Аравії.

Тема 7. Стародавній Іран. Персія, Мідія та Елам

Стан джерельної бази. Археологічне вивчення території Стародавнього Ірану. Природно-кліматичні умови території Стародавнього Ірану. Етногенез та ментальність населення. Стародавній Елам. Особливості політичного устрою Еламу та його політична історія у III – I тисячоліттях до Р. Х. Культура Стародавнього Еламу: архітектура, релігія, мистецтво. Стародавня Мідія. Особливості економіки, соціальний устрій та політична історія. Культура Мідії. Держава Ахеменидів: поява та посилення. Прихід до влади Дарія I Гістапа та його реформи. Держава Ахеменидів у V – IV століттях до Р. Х. Греко-перські війни. Загибель перської держави внаслідок Східного походу Олександра Македонського. Економіка, суспільне життя та соціально-політичний устрій Ахеменидського Ірану. Культура Ахеменидського Ірану: матеріальна культура, писемність, освіта, поширення наукових знань. Релігія та міфологічний світогляд. Зороастризм, його основні положення. Література. Архітектура та мистецтво.

Тема 8. Стародавня Індія

Огляд джерельної бази з історії Стародавньої Індії. Територія, природно-кліматичні умови та населення Стародавньої Індії. Археологічне дослідження країни. Хронологія та періодизація староіндійської історії. Цивілізація Хараппи (Індська цивілізація). Міста Хараппа та Мохенджо-Даро. Соціально-економічне життя населення хараппської культури. Заселення Північної Індії аріями. Сучасний стан індо-арійської проблеми. Поява першої цивілізації в долині Гангу. Ведійський період історії Стародавньої Індії. Особливості економічного розвитку.

Варни та касты. Формы власності й залежності. Система общин. Сім'я у Стародавній Індії. Індійський похід Олександра Македонського та його вплив на історію Індії. Імперія Маур'їв. Імперія Гуптів. Культура Стародавньої Індії: матеріальна культура, мови, писемність та освіта. Наукові знання, література, архітектура та мистецтво. Театр та музика. Релігії Індії: релігія Вед. Реформаційні віровчення середини I тисячоліття до Р. Х. Джайнізм. Буддизм. Буддизм махаяни. Індуїзм.

Тема 9. Стародавній Китай

Природні умови, етногенез та ментальність населення території Стародавнього Китаю. Природно-кліматичний фактор в історії давньокитайського суспільства. Хронологія та періодизація давньокитайської історії. Стан джерельної бази. Археологічне вивчення Китаю. Найдавніші китайські держави. Шан-Інь: світанок китайської державності. Держава Західне Чжоу. Політична історія Західного Чжоу, господарство та суспільство. Китай доби Східного Чжоу. Суспільно-політичні віровчення Стародавнього Китаю. Конфуцій. Конфуціанські ідеї. Мо-Ді (Мо-цзи). Соціальна утопія маоїзму. Легістська модель держави. Даосизм. Давньокитайські імперії Цін, Західна Хань та Східна Хань. Культура, релігія та міфологія Стародавнього Китаю.

Змістовий модуль 3. Історія стародавньої Греції

Тема 10. Вступ до історії Стародавньої Греції та Риму

Поняття «історія античності» та «антична цивілізація». Місце античної культури у загальноєвропейському та загальносвітовому контексті. Особливості та класифікація джерел з історії Стародавньої Греції та Риму. Історіографія античної історії. Періодизація історії Стародавньої Греції. Природно-кліматичні умови Стародавньої Греції та їх вплив на хід історичного процесу. Природні багатства, ґрунти, берегова лінія. Умови господарської діяльності. Основні групи племен на території Стародавньої Греції.

Тема 11. Кріто-Мікенська цивілізація та темні віки Греції

Археологічні відкриття у басейні Егейського моря. Дослідження А. Еванса. «Палацова» цивілізація мінойського Криту. Періодизація історії Криту. Давньогрецькі міфи, пов'язані з о. Крит. Кносський палац. Правління Міноса. Політичний та соціально-економічний розвиток Криту. Теократія. Лінійне письмо. Занепад «палацових держав» Криту. Ахейська Греція у II тис. до Р. Х. та особливості її розвитку. Періодизація мікенської цивілізації. Мікени, Тиринф, Пілос, Фіви. Розквіт та занепад мікенської цивілізації. Дорійське переселення та його наслідки.

Умови та основні етапи формування давньогрецької міфології. Особливості грецьких міфів. Грецький пантеон Олімпійських богів. Основні цикли грецьких міфів. Поеми Гомера «Іліада» та «Одіссея» як історичне джерело. Питання про історичність Троянської війни. Відкриття Г. Шлімана. «Темні віки» в історії Стародавньої Греції.

Тема 12. Архаїчна Греція VIII – VI ст. до Р. Х.

Загальні риси соціально-економічного розвитку Давньої Греції в архаїчний період. Розвиток ремесла і торгівлі. Технічний прогрес. Розширення суспільства. Формування полісної системи та її характерні риси. Велика Грецька колонізація. Грецькі колонії у Північному Причорномор'ї. Ранньогрецька тиранія, причини її встановлення та характерні риси. Кіпсел, Періандр, Полікрат, Клісфен, Феаген. Давня Спарта. Царська влада, апелла, герусія, колегія ефорів. Соціальна структура спартанського суспільства. «Община рівних». Спартіати, ілоти та періеки. Особливості внутрішньої та зовнішньої політики. Утворення Пелопоннеського союзу. Побут та виховання спартіатів. Сиситії. Криптії. Сімейно-шлюбні відносини у давній Спарті. Пелопоннес у VIII–VI ст. до Р. Х. Виникнення Афінської держави. Міфи про Тесея. Особливості соціально-економічного ладу. Організація політичної влади. Панування родової знаті. Поглиблення соціальних суперечностей, загострення боротьби демосу з евпатридами. Заколот Кілона. Закони Драконта. Реформи Солона. «Сисахфія». Поділ населення на розряди за майновим цензом. Тиранія Пісістрата та його синів. Законодавство Клісфена та його значення для розвитку демократії в Афінах. «Остракізм». Перікл та розквіт афінської демократії. Реформи Перікла. Перетворення Афін у загальногрецький культурний центр.

Тема 12. Класична Греція V – VI ст. до Р. Х.

Греція напередодні греко-перських війн. Причини греко-перських війн. Іонійське повстання та його значення. Причини поразки Іонійського повстання. Основні етапи греко-перських війн. Перший та другий походи персів проти Греції. Марафонська битва та її значення. Похід Ксеркса. Фермопільська битва. Битва біля о. Саламін. Битва біля Платей. Видатні полководці греко-перських війн. Утворення Делоського морського союзу на чолі з Афінами. Організаційна структура Делоського морського союзу. Політика Афін щодо союзників. Причини перемоги Греції та її наслідки для подальшого соціально-економічного, політичного і культурного розвитку регіону. Причини Пелопоннеської війни, її характер, особливості та наслідки для подальшого розвитку грецьких полісів. Військово-політичні суперечності між Пелопоннеським союзом та Афінським морським союзом. Суперництво з Коринфом. Приводи до війни. Військові плани воюючих сторін. Періодизація Пелопоннеської війни. Архідамова війна та Нікіїв мир. Сицилійська експедиція. Декелейська війна. Втручання Персії у військове протистояння сторін. Поразка Афін та її причини. Тиранія тридцяти в Афінах. Відновлення демократії. Криза полісної системи у IV ст. до Р. Х. Характер кризи в Афінах та Спарті. Розвиток товарно-грошових відносин та їхній вплив на структуру спартанського полісу. Пізньогрецька тиранія. Зовнішня політика Спарты у IV ст. до н. е. Коринфська війна. Причини ліквідації спартанської гегемонії. Піднесення Фів. Другий Афінський морський союз. Розпад Пелопоннеського союзу. Падіння гегемонії Фів. Політична роздробленість Греції. Піднесення Македонії. Реформи Філіпа II. Боротьба за гегемонію в Греції. Греція та Македонія напередодні війни з Персією. Походи Александра Македонського.

Головні битви. Створення «світової держави», її соціально-економічний устрій та організація управління. Заснування нових міст. Політика «змішування» народів. Історичне значення походів Александра Македонського.

Тема 13. Елліністичний період в історії Греції

Розпад світової держави Александра Македонського. Виникнення елліністичних держав. Елліністичний Єгипет. Держава Селевкідів. Македонське царство. Балканська та Велика Греція в добу еллінізму. Пергам, Понт і Північне Причорномор'я в добу еллінізму. Елліністична культура. Мітрідат VI Евпатор. Перша Мітрідатова війна. Друга Мітрідатова війна. Третя Мітрідатова війна та загибель Мітрідата.

Змістовий модуль 4. Історія Стародавнього Риму

Тема 14. Апеннінський півострів у VIII – IV ст. до Р. Х. Виникнення Риму.

Періодизація історії Стародавнього Риму. Природньо-кліматичні умови Апеннінського півострова. Головні області Італії. Населення Апеннінського півострова у давнину. Етрурія у VIII – IV ст. до Р. Х. Виникнення Риму. Ромул і Рем. Початок політичної організації римського суспільства. Релігійні уявлення. Пантеон найдавніших римських богів. «Царський» період. Реформи Сервія Туллія. Патриції та плебеї. Основні теорії виникнення поділу на патрициїв та плебеїв. Патрони і клієнти та взаємовідносини між ними Рання Римська республіка. Війни з етрусками. Латинські війни. Нашестя кельтів (галлів). Самнітські війни. Завоювання римлянами Південної Італії. Піррова війна. Причини успіхів римської експансії. Створення римсько-італійського союзу.

Тема 15. Стародавній Рим у III – II ст. до Р. Х.

Рим у ранньореспубліканський період. Розвиток економіки. Стан сільського господарства, ремесла і торгівлі. Причини боротьби плебеїв з патриціями. Вимоги плебеїв. Основні етапи боротьби. «Закони XII таблиць» як історичне джерело. Римське суспільство за «Законами XII таблиць». Розвиток приватної власності, боргового та патріархального рабства. Боротьба Риму з Карфагеном за панування в Західному Середземномор'ї. Римсько-карфагенські протиріччя. Експансія Карфагену в Західному Середземномор'ї. Пунічні війни, їх причини, характер та основні етапи. Перша Пунічна війна та її наслідки. Карфаген і Рим після першої Пунічної війни. Гамількар Барка. Ганнібал Барка та початок II Пунічної війни. Причини, привід та плани воюючих країн. Похід Ганнібала. Диктатура Фабія Максима. Битва при Каннах. Військові дії в Італії, на Піренейському півострові, в Африці. Битва при Замі. Укладення миру та його умови. III Пунічна війна та її причини. Облога та знищення Карфагена. Причини перемоги Риму. Політичний устрій Римської республіки. Куріатні, центуріатні, трибутні коміції та їх основні функції. Сенат та його повноваження. Формування сенату. Загальні риси магістратур у Стародавньому Римі. Ординарні та екстраординарні магістратури. Консули, претори, цензори. Народні трибуни та їх особливе значення у римській державі. Едили та квестори. Причини призначення диктатора та інтеррекса.

Зв'язок політичного життя з релігією. Колегія понтифіків та повноваження великого понтифіка. Колегії жерців фламінів, феціалів та авгурів. Стосунки з колоніями та муніципіями. Проблема римського громадянства. Становище рабів в Італії. Повстання рабів на о. Сицилія у 30-х рр. II ст. до Р. Х. Повстання Арістоніка у Пергамі. Загострення соціальних протиріч у римському суспільстві. Брати Гракхи та їх реформи (аграрна, судова, військова). Політична боротьба щодо реформ та їх історичне значення. Югуртинська війна та реформи Гая Марія. Друге повстання рабів на Сицилії.

Тема 16. Криза політичної системи Римської республіки у I ст. до Р. Х.

Союзницька війна. Війни з Мітрідатом VI Евпатором. Наслідки Мітрідатових війн для Римської держави. Вплив війн з Мітрідатом на політичну ситуацію у Римі. Боротьба між Луцієм Корнелієм Суллою та Гаєм Марієм. Громадянська війна у Римі у 80-х рр. I ст. до Р. Х. Диктатура Сулли, її причини та характер. Реформи Сулли. Проскрипції. Наслідки диктатури Сулли для історії Риму. Становище рабів у I ст. до Р. Х. Основні джерела рабства. Повстання під керівництвом Спартака. Його причини, хід та наслідки. Програма повсталих та розбіжності серед прибічників Спартака. Особистість Спартака в античній та сучасній історіографії та культурі. Сучасні концепції характеру повстання. Гней Помпей та Марк Красс. Реставрація досулланських порядків. Юлій Цезар. Змова Катіліни. Перший тріумвірат. Війни у Галлії. Римська політика на Сході. Розпад першого тріумвірату. Війна між Цезарем та Помпеєм. Диктатура Цезаря, його внутрішня та зовнішня політика. Реформи Юлія Цезаря. Історичне значення диктатури Цезаря. Особистість Цезаря в античній і сучасній історіографії та культурі. Громадянські війни кінця 40 – 30-х рр. I ст. до н. е. Другий тріумвірат. Октавіан, Марк Антоній та Марк Емілій Лепід. Боротьба за владу між Антонієм та Октавіаном. Битва при Акції. Соціально-економічні та політичні наслідки громадянських війн.

Тема 17. Епоха ранньої імперії (принципат).

Принципат Августа. Сутність системи принципату. Поєднання республіканських та монархічних рис. Повноваження принцепса, становище сенату, зменшення ролі народних зборів. Внутрішня політика Октавіана Августа. Політика в галузі культури. Реформа римської армії. Зовнішня політика Августа. Боротьба з германськими племенами. Правління династії Юліїв – Клавдіїв. «Епоха терористичного режиму». Загальні риси правління Юліїв – Клавдіїв. Ворожнеча з сенатом. Імператор Тиберій. Абсолютистська політика Калігули. Імператор Клавдій як політичний діяч та історик. Імператор Нерон. Пожежа в Римі у 64 р. Імперія у період правління Флавіїв. Прихід до влади Веспасіана, характеристика його правління. Імператор Тіт. Виверження вулкану Везувій. Правління Доміціана. Династія Антонінів. «Золотий вік». Імператор Нерва. Правління Траяна. Внутрішня та зовнішня політика Адріана. Імператор Антонін Пій. Марк Аврелій – «філософ на троні». Завершення періоду стабільності, правління Коммода. Громадянські війни. «Солдатська монархія Северів». Прихід до влади Септимія Севера. Зовнішня та внутрішня політика імператора Каракалли.

Проголошення імператором Макрина. Імператор Елагабал та особливості його правління. Прихід до влади Олександра Севера. Кінець правління династії Северів і початок періоду анархії. Зміни імператорів. Сепаратизм. Соціально-економічна криза. Криза рабовласницьких відносин. Пекулій. Розвиток колонату. Зміни у релігійних уявленнях у період імперії. Поява християнства.

Тема 18. Пізня Римська імперія (Домінат).

Прихід до влади імператора Діоклетіана. Домінат як політична система. Тетрархія. Реформи Діоклетіана та їх значення. Новий адміністративний поділ імперії. Військова, податкова та фінансова реформи. Едикт про ціни. Релігійна політика Діоклетіана. Зовнішня політика Діоклетіана. Боротьба за владу. Константин і Ліціній. Релігійна політика Константина. Міланський едикт. Реформи Констанція. Заснування Константинополя. Зовнішня політика Константина. Наступники Константина. Правління Констанція. Юліан Відступник та його релігійна політика. Іовіан. Валентиніан і Валент. Римська імперія у IV – V ст. Нерівномірність економічного розвитку західних та східних провінцій. Поглиблення кризи рабовласницького способу виробництва. «Велике переселення народів». Гуни і готи. Рух вестготів. Битва при Адріанополі та її значення. Феодосій I та його боротьба за єдність Римської імперії. Варваризація. Розподіл Римської імперії на Західну та Східну. Захоплення Риму Аларіхом. Нашестя Аттіли. Набій вандалів на Рим. Вторгнення Одоакра. Ромул Августул – останній імператор Західної Римської імперії. Падіння Західної Римської імперії та його причини.

5. Структура навчальної дисципліни

Назва змістових модулів і тем	Кількість годин			
	Денна форма			
	Усього	у тому числі		
		Л	П	С.р.
Змістовий модуль 1. Історія Стародавнього Єгипту та Месопотамії				
Тема 1. Предмет, методологічні проблеми, особливості джерельної бази. Історіографія	8	2	2	4
Тема 2. Стародавній Єгипет.	16	4	4	8
Тема 3. Стародавня Месопотамія	16	4	4	8
Тема 4. Історія Ассирії та держави Мітанні	14	2	4	8
Змістовий модуль 2. Історія стародавніх цивілізацій Малої Азії, Південного та Далекого Сходу				
Тема 5. Найдавніші цивілізації Малої Азії та	8	2	2	4

Східного Середземномор'я				
Тема 6. Території Сирії, Фінікії та Палестини в давнину	14	2	4	8
Тема 7. Стародавній Іран. Персія, Мідія та Елам	16	4	4	8
Тема 8. Стародавня Індія	14	2	4	8
Тема 9. Стародавній. Китай	14	2	4	8
Змістовий модуль 3. Історія стародавньої Греції				
Тема 10. Кріто-Мікенська цивілізація та темні віки	8	2	2	4
Тема 11. Архаїчна Греція VIII – VI ст. до Р. Х.	14	4	2	8
Тема 12. Класична Греція V – IV ст. до Р. Х.	16	4	4	8
Тема 13. Елліністичний період в історії Греції	16	4	4	8
Змістовий модуль 4. Історія Стародавнього Риму				
Тема 14. Апеннінський півострів у VIII – IV ст. до Р. Х. Виникнення Риму	14	2	4	8
Тема 15. Стародавній Рим у III – на початку I ст. до Р. Х.	14	2	4	8
Тема 16. Криза політичної системи Римської республіки у I ст. до Р. Х.	14	2	4	8
Тема 17. Епоха ранньої імперії (принципат)	14	2	4	8
Тема 18. Пізня Римська імперія (Домінат)	14	2	4	8
Усього годин	240	48	64	128

6. Теми практичних занять

№	Назва теми	Кількість годин
I Семестр		
Змістовий модуль 1. Історія Стародавнього Єгипту та Месопотамії		
1	Тема 1. Предмет, методологічні проблеми, особливості джерельної бази. Історіографія	2
2	Тема 2. Стародавній Єгипет	4
3	Тема 3. Стародавня Месопотамія	4
4	Тема 4. Історія Ассирія та держави Мітанні	4

Змістовий модуль 2. Історія стародавніх цивілізацій Малої Азії, Південного та Далекого Сходу		
5	Тема 5. Найдавніші цивілізації Малої Азії та Східного Середземномор'я	2
6	Тема 6. Території Сирії, Фінікії та Палестини в давнину	4
7	Тема 7. Стародавній Іран. Персія, Мідія та Елам	4
8	Тема 8. Стародавня Індія	4
9	Тема 9. Стародавній Китай	4
	Всього	32
II семестр		
Змістовий модуль 3. Історія стародавньої Греції		
10	Тема 10. Кріто-Мікенська цивілізація та темні віки	2
11	Тема 11. Архаїчна Греція VIII – VI ст. до Р. Х.	2
12	Тема 12. Класична Греція V – IV ст. до Р. Х.	4
13	Тема 13. Елліністичний період в історії Греції	4
Змістовий модуль 4. Стародавній Рим.		
14	Апеннінський півострів у VIII-IV ст. до Р.Х. давнину. Виникнення Риму.	4
15	Тема 14. Апеннінський півострів у VIII-IV ст. до Р.Х. Виникнення Риму.	4
16	Тема 15. Стародавній Рим у III- початку I ст. до Р. Х.	4
17	Тема 16. Криза політичної системи Римської республіки у I ст. до Р. Х.	4
18	Тема 17. Епоха ранньої імперії (принципат)	4
Разом		32
Всього:		64

7. Самостійна робота

Для опанування матеріалу дисципліни «Основи нумізматики» окрім лекційних, практичних занять, тобто аудиторної роботи, значна увага приділяється самостійній роботі.

Основні види самостійної роботи здобувачів вищої освіти:

1. Вивчення додаткової літератури.
2. Робота з довідковими матеріалами.
3. Підготовка до практичних занять.
4. Підготовка до проміжного й підсумкового контролю.
5. Опрацювання окремих розділів програми, які не розглядаються під час аудиторних занять.

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
Змістовий модуль 1. Історія Стародавнього Єгипту та Месопотамії		
1	Тема 1. Предмет, методологічні проблеми, особливості джерельної бази. Історіографія	4
2	Тема 2. Стародавній Єгипет	8
3	Тема 3. Стародавня Месопотамія	8
4	Тема 4. Історія Ассирія та держави Мітанні	8
Змістовий модуль 2. Історія стародавніх цивілізацій Малої Азії, Південного та Далекого Сходу		
5	Тема 5. Найдавніші цивілізації Малої Азії та Східного Середземномор'я	8
6	Тема 6. Території Сирії, Фінікії та Палестини в давнину	8
7	Тема 7. Стародавній Іран. Персія, Мідія та Елам	8
8	Тема 8. Стародавня Індія	8
9	Тема 9. Стародавній Китай	8
Змістовий модуль 3. Історія стародавньої Греції		
10	Тема 10. Кріто-Мікенська цивілізація та темні віки	4
11	Тема 11. Архаїчна Греція VIII – VI ст. до Р. Х.	8
12	Тема 12. Класична Греція V – IV ст. до Р. Х.	8
13	Тема 13. Елліністичний період в історії Греції	8
Змістовий модуль 4. Стародавній Рим		
14	Апеннінський півострів у VIII – IV ст. до Р. Х. Виникнення Риму	8
15	Тема 14. Апеннінський півострів у VIII – IV ст. до Р. Х. Виникнення Риму.	8
16	Тема 15. Стародавній Рим у III- початку I ст. до Р. Х.	8
17	Тема 16. Криза політичної системи Римської республіки у	8

	I ст. до Р. Х.	
18	Тема 17. Епоха ранньої імперії (принципат).	8
Всього годин:		128

8. Індивідуальні завдання

Індивідуальна робота здобувачів вищої освіти – форма організації освітнього процесу, яка передбачає створення умов для реалізації творчих можливостей здобувачів вищої освіти через індивідуально-спрямований розвиток їхніх здібностей, науково-дослідну роботу і творчу діяльність.

Індивідуальні завдання виконуються здобувачем вищої освіти самостійно і не входять у його тижневе аудиторне навантаження. Викладач контролює виконання індивідуального завдання на консультаціях, графік яких складається на кафедрі і затверджується завідувачем кафедри.

До індивідуальних завдань можна віднести наступні види навчальної діяльності: написання рефератів, виконання проблемно-пошукових завдань, підготовка до виступів на конференціях, участь в олімпіадах тощо.

8.1. Орієнтовна тематика рефератів та презентацій.

1. Історія вивчення єгипетських пірамід.
2. Історія дешифрування клинописних текстів Месопотамії.
3. Історія археологічного дослідження Ассирії.
4. Історія археологічного дослідження Сирії
5. Археологічні дослідження т Палестини.
6. Археологічні дослідження Ірану.
7. Археологічні дослідження Ірану Еламу.
8. Суспільно-політичні вчення Стародавнього Китаю (конфуціанство, моїзм, легістська модель держави).
9. Криза доби бронзи та її причини й наслідки.
10. Археологічні дослідження античної Греції.
11. Історія археологічних досліджень Риму.
12. Археологія Криту.
13. Генріх Шліман.
14. Лінійне письмо Б та історія його дешифрування.

15. Скарб Пріама Г. Шлімана та його історія.

8.2. Варіанти проблемно-пошукових завдань

1. У чому полягають особливості методологічних проблем вивчення історії Стародавнього Сходу?
2. Що є спільним та відмінним у культурах народів стародавньої Месопотамії?
3. Яку роль відіграли скіфи в історії держав Малої Азії та у загибелі Урартської держави?
4. Яким був етнічний та антропологічний склад Еламу?
5. Розкрийте основні концепції походження найдавніших форм соціальної стратифікації населення Стародавньої Індії (варни та касты).
6. Що є спільним для головних принципів світогляду давніх китайців?
7. У чому полягають особливості методологічних проблем вивчення історії античності доби бронзи?
8. У чому полягає особливість сучасного прочитання античних авторів історичних творів (Геродота, Фулідіда) ?
9. Розкрийте специфіку сучасного прочитання історичних джерел доби еллінізму.
10. Яка роль населення Малої Азії в заселенні Апенінського півострову та заснуванні Риму?
11. Яка роль італіків у становленні Римської культури?
12. У чому полягають відмінності соціальної стратифікації грецького та римського суспільств?
13. Розкрийте спільне й відмінне в релігійних віруваннях Греції та Риму.

9. Методи навчання

При вивченні навчальної дисципліни використовуються такі методи навчання: словесні (розповідь, пояснення, лекція та їх різновиди); наочні (показ та його різновиди: ілюстрування, демонстрування); практичні (завдання, задачі та ін.); методи контролю та самоконтролю (побіжне самопостереження, усне опитування, практичні роботи і вправи, письмові роботи, тести).

9.1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

1. Словесні методи навчання: бесіда, пояснення, розповідь, ознайомча лекція, лекція з елементами дискусії.
2. Робота з підручником, навчальним посібником тощо.

3. Наочні методи навчання: метод ілюстрування, метод демонстрування, спостереження.

4. Практичні методи навчання: практичні заняття у вигляді презентацій ідей, рольові ігри, робота в Інтернет мережі; складання графічних схем, схем-опор, тез, порівняльних таблиць.

9.2. Методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1. Методи формування пізнавальних інтересів (метод створення ситуації новизни навчального матеріалу, опори на життєвий досвід, дискусії, диспути тощо).

2. Методи стимулювання обов'язку і відповідальності в навчанні.

9.3. Методи контролю і самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності: метод усного опитування, письмовий контроль, тестові методи перевірки знань, програмований контроль, залік, іспит тощо.

Методи контролю.

На різноманітних етапах навчання використовуються різноманітні види контролю: попередній, поточний, тематичний, підсумковий, а також форми його організації.

Попередній контроль спрямований на виявлення знань, умінь і навичок студентів з предмету чи розділу, який буде вивчатися.

Поточний контроль здійснюється в повсякденній роботі з метою перевірки засвоєння попереднього матеріалу і виявлення прогалин у знаннях студентів.

Тематичний контроль здійснюється періодично, після вивчення нової теми чи нового розділу і має на меті систематизацію знань здобувачів вищої освіти.

Підсумковий контроль проводиться в кінці семестру, навчального року тощо.

За формами контроль поділяється на **індивідуальний, груповий і фронтальний**.

У навчальному процесі в різноманітних поєднаннях використовуються методи **усного, письмового, практичного, машинного контролю і самоконтролю** студентів.

Усне опитування здійснюється в індивідуальній і фронтальній формах.

Мета **усного індивідуального контролю** – виявлення вчителем знань, умінь і навичок окремих студентів. **Усний фронтальний контроль** (опитування) вимагає серії логічно пов'язаних між собою питань за невеликим обсягом матеріалу.

Письмовий контроль буває індивідуальним, коли окремим студентам пропонуються контрольні роботи.

Методи самоконтролю. Суттєвою особливістю сучасного етапу удосконалення самоконтролю за ступенем засвоєння навчального матеріалу, уміння самостійно знаходити допущені помилки, неточності, а також спосіб усунення виявлених недоліків.

Поєднання різноманітних методів контролю отримало назву **комбінованого або щільного контролю**. Як правило, це поєднання усного і письмового опитування.

10. Критерії та засоби оцінювання

Види контролю: поточний, рубіжний підсумковий.

Методи контролю: спостереження за навчальною діяльністю здобувачів, усне опитування, письмовий контроль, тестовий контроль.

Форма підсумкового контролю: 1 семестр – екзамен, 2 семестр – екзамен.

Рубіжний контроль успішності здобувачів вищої освіти проводиться під час проведення всіх видів аудиторних занять з усіх дисциплін в середині семестру та за тиждень до закінчення семестру.

Максимально загальна кількість балів, виділених для оцінки результатів під час одного рубіжного контролю робочою програмою навчальної дисципліни, при семестровому підсумковому контролі: у формі екзамену – складає 30 балів.

Оцінку підсумкового **семестрового контролю у формі екзамену** становить сума балів за результатами рубіжних контролів та балів, набраних здобувачем вищої освіти при складанні семестрового екзамену. Загальна кількість балів, виділених на проведення семестрового екзамену робочою програмою навчальної дисципліни, складає 40 балів. Кількість балів, одержана здобувачем вищої освіти на екзамені, додається до результатів рубіжних контролів, що разом складає оцінку знань здобувача вищої освіти з навчальної дисципліни за 100-бальною шкалою та переводиться в оцінку за шкалою ЄКТС і національною шкалою («Відмінно», «Добре», «Задовільно», «Незадовільно»). Контроль проводиться за результатами виконаних індивідуальних, тестових, та контрольних завдань, а також за результатами відвідуваності занять.

Критерії оцінки заліку, іспиту:

оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) заслуговує студент, який:

- всебічно, систематично і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;
- вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
- засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою;
- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;
- вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;
- самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.

оцінку «добре» (82-89 балів, В) – заслуговує студент, який:

- повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;
- має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування;
- під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправляє, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

оцінку «добре» (74-81 бал, С) заслуговує студент, який:

- в загальному роботу виконав, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок;

- вмiє порiвнювати, узагальнювати, систематизувати iнформацiю пiд керiвництвом викладача, в цiлому самостiйно застосовувати на практицi, контролювати власну дiяльнiсть;
- опанував навчально-програмовий матерiал, успiшно виконав завдання, передбаченi програмою, засвоїв основну лiтературу, яка рекомендована програмою;

оцiнку «задовiльно» (64-73 бали, D) – заслуговує студент, який:

- знає основний навчально-програмовий матерiал в обсязi, необхідному для подальшого навчання i використання його у майбутнiй професiї;
- виконує завдання, але при рiшеннi допускає значну кiлькiсть помилок;
- ознайомлений з основною лiтературою, яка рекомендована програмою;
- допускає на заняттях чи екзамени помилки при виконаннi завдань, але пiд керiвництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

оцiнку «задовiльно» (60-63 бали, E) – заслуговує студент, який:

- володiє основним навчально-програмовим матерiалом в обсязi, необхідному для подальшого навчання i використання його у майбутнiй професiї, а виконання завдань задовольняє мiнiмальнi критерiї. Знання мають репродуктивний характер.

оцiнка «незадовiльно» (35-59 балiв, FX) – виставляється студенту, який:

виявив суттєвi прогалини в знаннях основного програмового матерiалу, допустив принциповi помилки у виконаннi передбачених програмою завдань.

оцiнку «незадовiльно» (35 балiв, F) – виставляється студенту, який:

- володiє навчальним матерiалом тiльки на рiвнi елементарного розпiзнавання i вiдтворення окремих фактiв або не володiє зовсiм;
- допускає грубi помилки при виконаннi завдань, передбачених програмою;
- не може продовжувати навчання i не готовий до професiйної дiяльностi пiсля закінчення унiверситету без повторного вивчення даної дисциплiни.

При виставленнi оцiнки враховуються результати навчальної роботи студента протягом семестру. Шкала оцiнювання: нацiональна та ECTS

Оцiнка за шкалою ECTS	Визначення	Оцiнка		
		За нацiональною системою (iспит, диференцiюваний залiк, курсова робота, проект, практика)	За нацiональною системою (залiк)	За системою ЦНТУ
A	ВiДМiННО – вiдмiнне виконання, лише з незначною кiлькiстю помилок	5 (вiдмiнно)	Зараховано	90 – 100
B	ДУЖЕ ДОБРЕ – вище середнього рiвня з кiлькама помилками	4 (добре)	Зараховано	82 – 89
C	ДОБРЕ – загалом правильна робота з певною кiлькiстю грубих помилок			74 – 81
D	ЗАДОВiЛЬНО – непогано, але зi значною кiлькiстю недолiкiв	3 (задовiльно)	Зараховано	64 – 73
E	ДОСТАТНЬО – виконання задовольняє мiнiмальнi критерiї			60 – 63

FX	НЕЗАДОВІЛЬНО – потрібно попрацювати перед тим, як перескладати	2 (незадовільно)	Не зараховано	35 – 59
F	НЕЗАДОВІЛЬНО – необхідна серйозна подальша робота			1 – 34

Форма підсумкового контролю: I семестр – екзамен;
II семестр – екзамен.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти під час вивчення дисципліни «Історія стародавнього світу», I семестр

Поточний та підсумковий контроль												Екзамен	Сума
I модуль					II модуль					40	100		
T1	T2	T3	T4	ЗК	T5	T6	T7	T8	T9			ЗК2	
4	5	4	4	10	4	5	5	4	5	10			

Примітка: T1, T2, ..., T8 – тема програми; ЗК1, ЗК2 – підсумковий змістовий контроль.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти під час вивчення дисципліни «Історія Стародавнього світу», II семестр

Поточний та підсумковий контроль												Екзамен	Сума
I модуль					II модуль					40	100		
T10	T11	T12	T13	ЗК	T14	T15	T16	T17	T			ЗК2	
4	5	5	5	10	4	4	4	4	18	10			

Примітка: T1, T2, ..., T8 – тема програми; ЗК1, ЗК2 – підсумковий змістовий контроль.

Критерії оцінювання знань і вмінь здобувачів визначені Положенням про організацію освітнього процесу в ЦНТУ
<https://kntu.kr.ua/file/content/424/polozhennia-pro-orhanizatsiyu-osvitnoho-protsesu-v-tsntu.pdf> (С. 27–35).

11. Методичне забезпечення.

Навчально-методичний комплекс з дисципліни, рекомендована обов'язкова та додаткова література, конспект лекцій, методичні вказівки до виконання практичних робіт. Наповнення відповідного розділу в системі Moodle.

12. Рекомендована література

Основна література

- Barringer Judith M. *The Art and Archaeology of Ancient Greece*. – Cambridge: Cambridge University Press, 2014. URL: <https://archive.org/details/artarchaeologyof0000barr/page/n5/mode/2up>
- Беззубенко А. В. Мірошниченко С. В. *Історія стародавнього світу. Схід, Греція, Рим*. Харків. 2017.
- Берд Мері . *SPQR. Історія Давнього Риму*. К., 2024. 496 с.
- Голованов, С. О. *Історія стародавнього світу*. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2017. 472 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/21073>
- Замуруйцев О. В. *Історія Стародавньої Греції та Риму: навчальний посібник*. МДПУ ім. Богдана Хмельницького, Мелітополь, 2015. 212 с. URL: <https://eprints.mdupu.org.ua/id/eprint/619/>
- Крижанівський О. П. *Історія стародавнього сходу: навчальний посібник*. К., 2002. 590 с. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-105.html>
- Ставнюк, В. *Історія Давньої Греції*. Чернівці: «Місто», 2022. 552 с. URL: https://www.researchgate.net/publication/363883159_Stavnyuk_Viktor_Istoria_Davnoi_Grecii_Cernivci_Misto_2022_552_s
- Ткачук П. Д. *Історія первісного суспільства, стародавнього Сходу й античних цивілізацій у термінах, назвах, поняттях і датах: навч.-метод. посіб. для студ. іст. ф-тів ін-тутів, унів та вчителів історії*. Вип. 2. Луцьк : Вид-во обл. друк., 2003. 174 с.
- Удич З. *Історія стародавнього світу у схемах і таблицях*. К., 2009.
- Шама О. І. *Хрестоматія з історії Стародавнього Сходу: посібник для студ. істор. ф-ту*. – Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2015. 488 с. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/12744>

Додаткова література

- Аврелій Марк. *Розмисли. Наодинці з собою*. К. 2016.
- Балук В. *Історія античної цивілізації. У 3-х томах. Том 1. Стародавня Греція*. 2008.
- Балук В. *Історія античної цивілізації. У 3-х томах. Том 1. Стародавня Греція*. 2008.
- Балук В. *Історія античної цивілізації. У 3-х томах. Том 2. Стародавній Рим*. 2016.
- Балук В. *Історія античної цивілізації. У 3-х томах. Том 2. Стародавній Рим*. 2016.
- Берд М. *SPQR: Історія Давнього Риму*. К.: BookChef, 2019. 288 с.
- Гай Юлій Цезар. *Нотатки про війну з галлами*. К. 2020.
- Гаррет Раян. *Голі статуї, гладкі гладіатори та бойові слони. Відповіді на цікаві запитання про стародавніх греків і римлян*. К. 2023.
- Геродот. *Історії в дев'яти книгах*. – К.: Наукова думка, 1993 576 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Herodot/Istorii_v_deviaty_knyhakh/
- Книга *Історія європейської цивілізації* (під. ред. Умберто Еко). 1–3 томи – Близький Схід, Греція, Рим. К. 2016.
- Луцій Анней Сенека. *Про стійкість мудреця. Діалоги*. К. 2021.
- Моммзен Т. *Історія Риму*. К.: Арій, 2023 – 384 с.
- Моммзен Теодор. *Історія Риму*. К. 2023..
- Моммзен Теодор. *Історія Риму*. К. 2023.
- Содомора А. *Жива античність*. К. 2024. 216 с.
- Ставнюк В. В. *Становлення афінського поліса*. К.: «Аквілон-Плюс», 2005. 216 с. <http://surl.li/sdarhu>

Інформаційні ресурси

1. <http://www.info-library.com.ua/> – Електронна бібліотека підручників.
2. <http://www.nbu.gov.ua/> – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.
3. <http://www.archives.gov.ua/Publicat/publishing.php> – Періодичні та продовжувані видання.
4. <https://www.youtube.com/@wildfoxfilm> – Wild Fox Film.
5. <https://www.youtube.com/@viktorstavnyuk6241> – Viktor Stavnyuk (персональний канал доктора історичних наук, професора Віктора Ставнюка).
6. <https://historytimelines.co/> – застосунок «History Timelines»
7. <https://www.deepl.com/uk/translator> – DeepL (перекладач).